

Fugle på Nyord Enge 1997-2007

Vandrefalk på Nyord enge. Akvarel: Niels Peter Andreasen

**Vordingborg kommune
Fagsekretariatet for Natur
Østergårdsstræde 1A
4772 Langebæk**

**Konsulent:
Niels Peter Andreasen
Ulvshalevej 333 A
4780 Stege**

Indledning.

Denne rapport over yngleforekomsten af strandengsfugle på Nyord Enge 1997-2007 er en opfølgning på min tidligere rapport (NY1), som dækker perioden 1982-1996, udgivet af Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret, 1997.

Rapporten er bestilt af den nye storkommune, Vordingborg Kommune (de tidligere Vordingborg, Langebæk, Møn og Præstø kommuner), som naturforvaltende myndighed efter Storstrøms Amt. Sammen med mine årlige optællinger er der sideløbende blevet optalt i nogle sæsoner af Dansk Ornitologisk Forening, Fugleværnsfonden. Endvidere indgår materiale fra andre observatører, dels via observationsbogen i fugletårnet, dels via DOF's base over fugleiagttagelser i Danmark. Endelig er der enkelte meddelelser fra lokale beboere på Nyord. Som dokumentation kan jeg derfor ikke med sikkerhed afgøre rigtigheden af andres data.

Jeg vil sige tak for samarbejde og informationer gennem den 10-årige periode til Jan Woollhead, Lars Malmborg og Jan Steen Andersen, Storstrøms Amt, og Paul Debois, Vordingborg Kommune, for det nuværende samarbejde.

Også tak til mine lokale medobservatører gennem en lang årrække, Per Schiermacker-Hansen og Bjarne Hemmingsen, samt Søren Ferdinand, DOF, Fugleværnsfonden.

Endelig en tak til Ole Thorup for informationer om de danske engfugles situation gennem årene.

Forår 2008

Niels Peter Andreasen
Ulvshalevej 333 A
DK-4780 Stege

Tlf. 55 81 85 18

E-mail: npa.ulvshale@mail.tele.dk

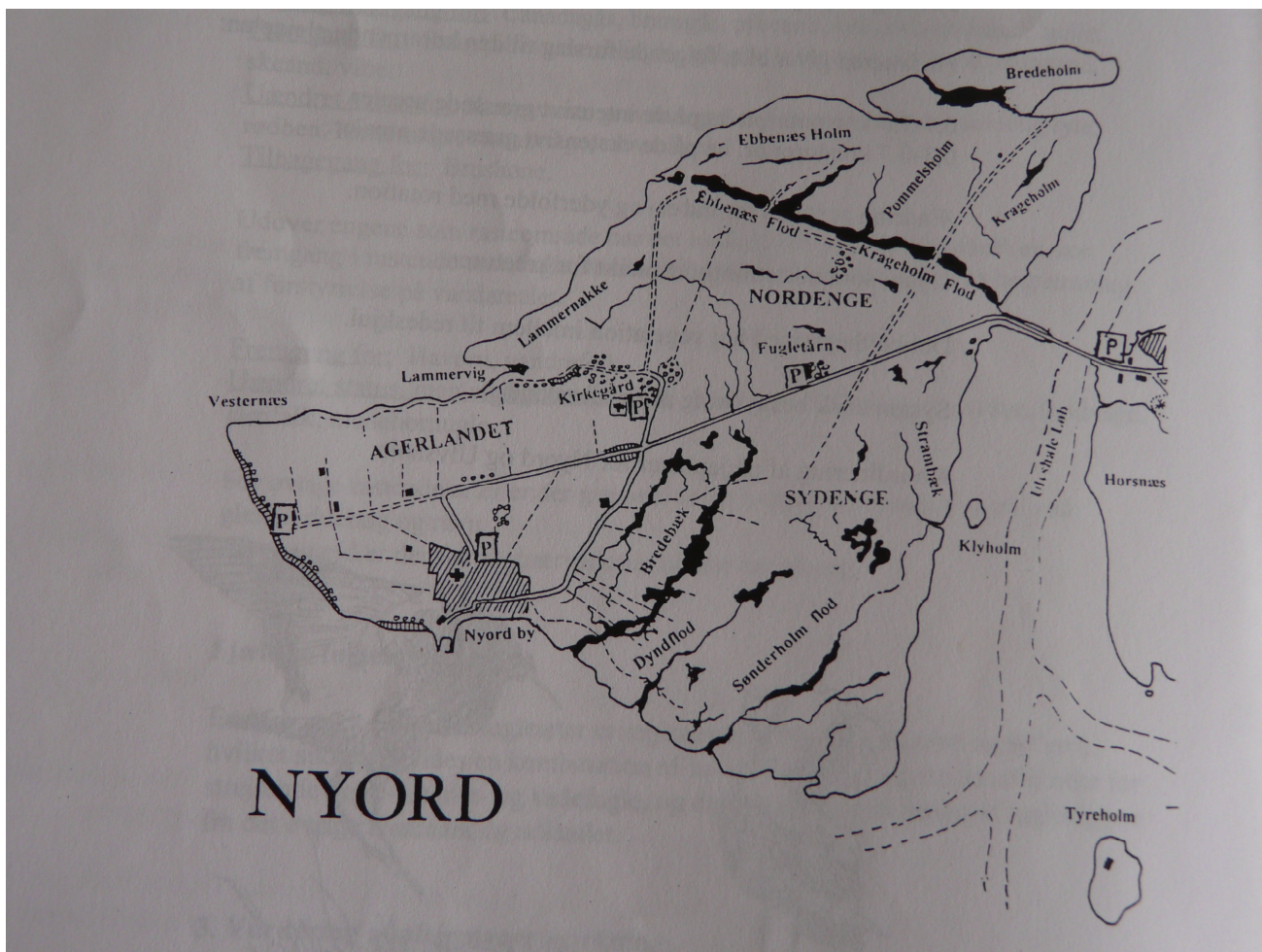
Resume.

For perioden 1997-2007 gennemgås de enkelte arter og deres status, samt reference til yngletal fra 1970'erne til 1996.

Udviklingen i forekomsten af ynglefugle på Nyord enge 1997-2007 viser for flere arters vedkommende en generel stigning i yngletal hen til 2003-2004, hvorefter der sker en tilbagegang for mange arter til en halvering eller tæt på forsvinden.

Faktorer som kan påvirke yngleforholdene på engene kan være en kombination af flere forskellige forhold som f.eks. naturlige bestandssvingninger, sammenhæng med øvrige østdanske eller nordeuropæiske bestande, vejrforhold, prædation, plejeforanstaltninger og forstyrrelse.

Mulige sammenhænge mellem påvirkninger og de seneste års nedgange beskrives.

Aktuelle fredningsbestemmelser og pleje på Nyord Enge.

Nyord Enge er fredet ifølge kendelse i Fredningsnævnet, Storstrøms amts nordlige fredningskreds, 1972 og Overfredningsnævnet 1975.

Nyord er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 vedrørende strandenge.

Området er sammen med en del af Fakse Bugt, Præstø Fjord og Stege Bugt udpeget som Ramsar-område nr. 22.

Det er ligeledes omfattet af EU-direktiver som fuglebeskyttelsesområde nr. 89 og habitatområde nr. 147.

I 1989-92 indgik området i en forsøgsreservatordning, og fra 1993 gennemførtes en permanent reservatordning som Vildreservat nr. 62. under kategorien "Jagt- og forstyrrelsesfri kerneområde" med jagtforbud på sydengene og adgangsforbud fra 15. marts til 15. juli (undtaget dog lodsejere). Som et helt nyt initiativ har den lokale Nyord-gruppe (herunder jagtforeningen), Dansk Ornitologisk Forening (Fugleværnsfonden) og Skov- og Naturstyrelsen (som har opkøbt gården Hyldevang som friluftsgård) forhandlet sig frem til en ordning, hvor den lokale jagtinteresse fortsat kan tilgodeses sammen med natur- og fuglebeskyttelsen, således at der kan drives jagt på de ydre partier af nordengene fremover.

Storstrøms amts tidligere plejeplaner fra 1982 og 1992 blev i 1997 afløst af MVJ-planer. MVJ står for Miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger og har fungeret siden 1994 på baggrund af et EU-

direktiv og finansieres delvis af EU, delvis af staten. Som en del af landdistriksprogrammet har de fungeret til 2006, og MVJ-planen dækker ivotrigt perioden 2002-2022.

Plejeaftalerne effektueres i et samarbejde mellem lokale lodsejere, Fugleværnsfonden, Vordingborg kommune, Skov- og Naturstyrelsen, kvægholdere og indkaldte sagkyndige, f.eks. Danmarks Miljøundersøgelser.

Området har siden 2004 indgået i NOVANA-overvågningsprojektet for Ryle og Brushane.

Nyord indgår endvidere i det fælles europæiske netværk af værdifulde naturområder, de såkaldte Natura 2000-områder. Ordningen har udspring i EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv fra 1979 og Habitatdirektivet fra 1992.

Overvågning af engene har været foretaget af forfatteren fra begyndelsen af 1970'erne i DOF-regi og siden 1982 efter aftale med Storstrøms amt, senere Vordingborg kommune.

Fugleværnsfonden har haft egne optællinger på sine arealer. Efter årtusindskiftet har fonden skaffet midler til "Projekt Stor Kobbersnepe" som redskab til forbedring af engfuglenes vilkår.

I november 2004 udkom en rapport af Anna Bodil Hald, DMU: Analyse af Nyord enges tilstand med fokus på den biologiske mangfoldighed. Undersøgelsen er foretaget af Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) for Nyord-gruppen under Pilotprojekt Nationalpark Møn. Her gennemgås Nyords naturhistoriske forhistorie og forholdene for planter og dyreliv, herunder fuglelivet. Der er endvidere angivet forslag til foranstaltninger, som man vurderer at være hensigtsmæssige for et rigt og varieret fugleliv fremover.

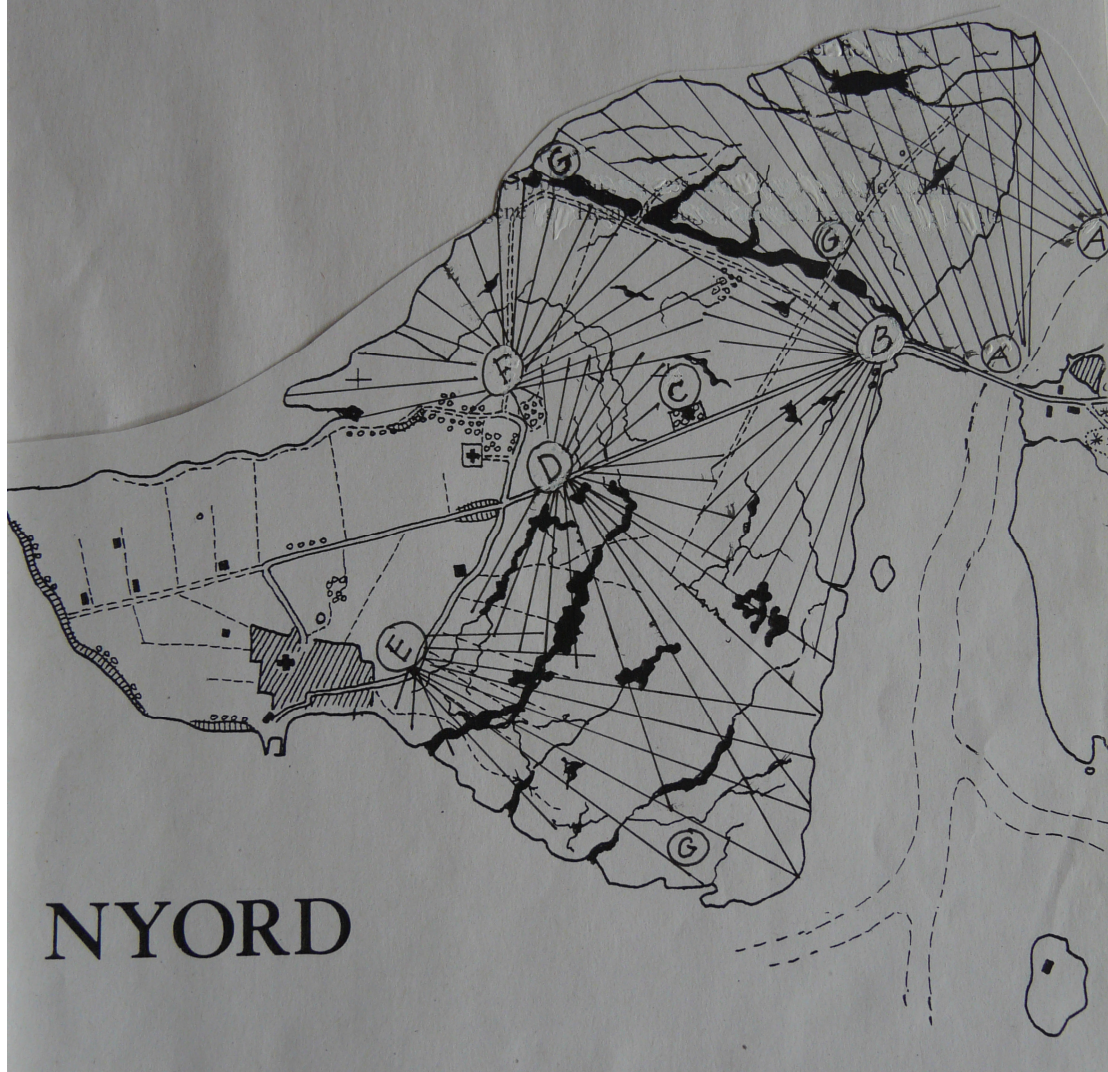
YNGLEEFUGLE PÅ NYORD ENGE 1997-2007

Optællingsmetoder.

Optællingsformen og ynglekriterierne er grundigt beskrevet i NY1 – fordele såvel som ulemper -, og det har været vigtigt at bibeholde samme metode gennem årene. Det betyder fortsat, at der er yderområder, som jeg har vanskeligt ved at dække med håndkikkert og teleskop, selv om jeg har enkelte besøg længere ind på engene for at lokalisere bestemte ynglepar eller arter. Men de hyppige besøg gennem hele yngleperioden har i årenes løb givet mig en god fornemmelse for, om registreringen er dækkende ud fra de givne kriterier. Dog er der en lille afvigelse fra for 15-20 år siden, idet mit nuværende teleskop er langt skarpere, lysstærkt og med bedre forstørrelse, når det drejer sig om bestemmelse af fugle i vegetationen på længere afstand.

FASTE OPTÆLLINGSPUNKTER 1988-97.

De svagest dækkede ynglelokaliteter er gennem hele perioden den vestlige del af Bredeholm og Ebbenæs Holm, samt området sydøst for Sønderholm Flod.

De årlige optællinger.

Ifølge aftalerne med tidligere Storstrøms amt og nu Vordingborg kommune, indsendes den årlige yngleoptællingsrapport til kontoret i september-oktober.

Den første samlede rapport over fuglelivet på Nyord enge 1982-1996 kan ses på nettet under "Fugle på Nyord enge 1982-1996" (www.dof-storstroem.dk).

Aktuelle yngleoplysninger kan fås ved henvendelse til forfatteren eller Vordingborg kommune, fagsekretariatet for natur, Paul Debois, tlf. 55 36 24 12, e-mail: post@vordingborg.dk

Stor Kobbersnepe. Foto: John Larsen.

Ynglefuglegrupper.

A: ANDEFUGLEGRUPPEN:

Knopsvane *Cygnus olor*

1982-1996 har antallet ligget stabilt mellem 1-5 par i randzonen eller ved de større render.

1997-2007 har antallet forsat været stabilt med 2-4 par i de samme områder.

Højeste antal: 5 par 1992. **Laveste antal:** 0 par 1986. **2007:** 2 par.

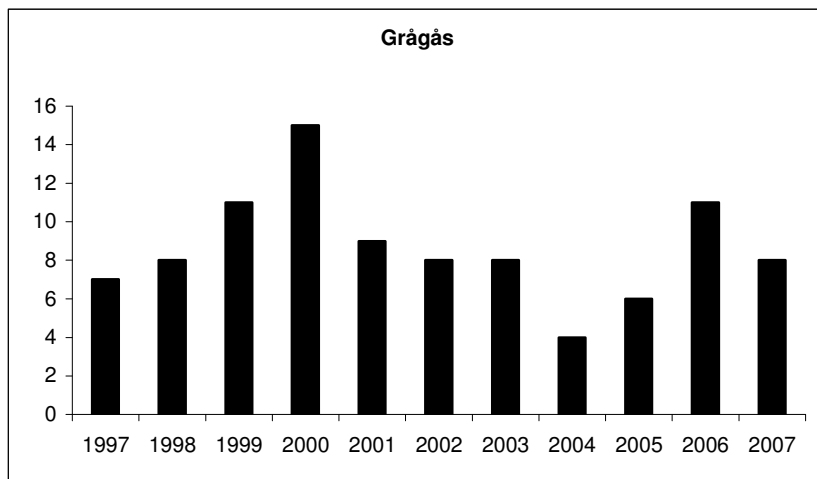
Status: Knopsvane har været fast ynglefugl siden 1970'erne med 1-5 par, og status de sidste 10 år har ikke vist ændringer.

Grågås *Anser anser*

1982-1996 har antallet af ynglepar haft et maksimum på 15 par i 1985, men ellers ligget på 5-7 par.

1997-2007 har antallet i gennemsnit ligget lidt højere med flere sæsoner på 8, 9 og 11 par, og også her med et maksimum på 15 par i år 2000. Antallet gennem perioden ser ud til at holde sig ret stabilt med rederne placeret næsten udelukkende i kystzonen og ganske få ved de vandfyldte render.

Højeste antal: 15 par 1985 og 2000. **Laveste antal:** 3 par 1993 og 1994. **2007:** 8 par.

Status: Grågås har været fast ynglefugl på Nyord siden 1970'erne med udsving på 3-15 par, og status de sidste 10 år viser fortsat stabile yngletal.

Canadagås *Branta canadensis*

1982-1996 findes ingen registreringer af ynglende Canadagås.

1997-2007 findes tegn på tilknytning til yngleområde i 2000 og med parringsadfærd på Ebbenæs Holm 2001. Det findes dog ikke afgørende dokumentation for ynglen.

Status: Canadagås er en mulig ynglefugl visse sæsoner, men der findes endnu ikke dokumentation for ynglesucces.

Bramgås *Branta leucopsis*

1982-1996 findes ingen indikationer på ynglende Bramgås.

1997-2007 findes et sandsynligt ynglepar i 2001. Parret holdt fast til efter den 23.4. NØ for Sønderholm Flod, og hannen sås ofte i nærheden af den liggende hun. Sidste observation af en enlig Bramgås var 25.5. ved kysten af Nyord, men ingen ungekuld blev observeret.

Status: Bramgås er en mulig kommende ynglefugl i takt med bestandsstigninger i det sydlige Skandinavien, men endnu foreligger kun et sandsynligt ynglepar i 2001.

Gravand *Tadorna tadorna*

1982-1996 ligger yngletallet på 3-6 par i randzonen til morænehøjlandet, med et maksimum i midten af 1980'erne på 10-12 par.

1997-2007 ligger antallet ret stabilt på 4-6 par, et enkelt år med kun 2 par.

Højeste antal: 12 par 1986. **Laveste antal:** 2 par 1979, 1994 og 2000. **2007:** 4 par.

Status: Gravand er ikke en udpræget strandengsfugl, men yngler i grænseområdet og anvender engene som raste- og fourageringsområde, især i det tidlige forår. Yngletallet har siden 1970'erne med enkelte udsving ligget de fleste år på 4-6 par.

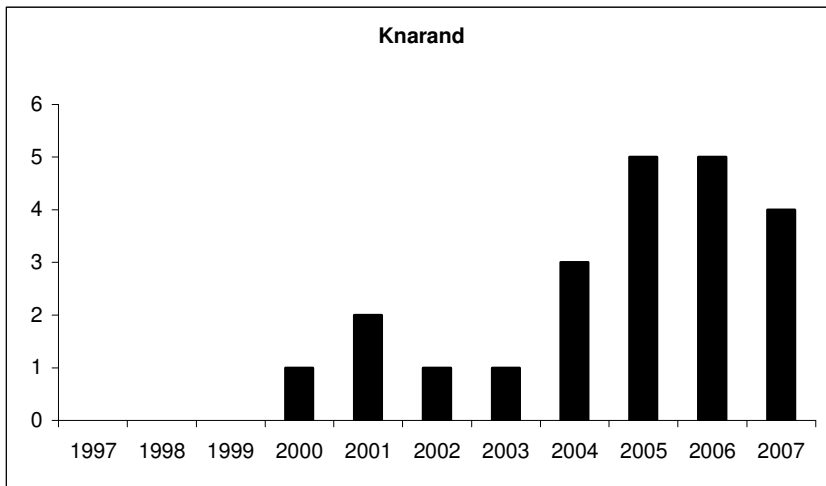
Knarand *Anas strepera*

1982-1996 har Knarand etableret sig som fast ynglefugl med 1-2 par siden midten af 1980'erne.

1997-2007 har arten efter nogle sæsoners fravær igen været konstant fra år 2000 med 1-3 par.

Arten har haft stigende yngletal i de nærliggende Ulvshale-områder og Jordbassinerne ved Stege.

Højeste antal: 3 par 2004. **Laveste antal:** 0 par flere sæsoner indtil 1999. **2007:** 2 par.

Status: Knarand er først blevet regelmæssig ynglefugl fra midten af 1980'erne, dog forsat med et begrænset antal på 1-3 par.

Krikand *Anas crecca*

1982-1996 har arten haft enkelte mulige yngleforekomster, og med sikkerhed konstateret i 1992 og 1994 med et enkelt par disse år.

1997-2007 her der ikke været sikre yngleforekomster.

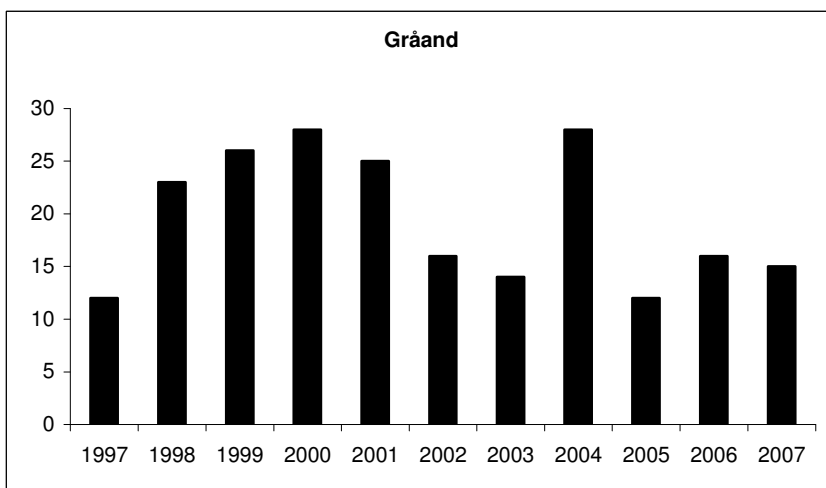
Status: Krikand er en meget sparsom og uregelmæssig ynglefugl, og ikke konstateret ynglende med sikkerhed de sidste 10 år.

Gråand *Anas platyrhynchos*

1982-1996 har arten været fast ynglefugl med svingninger fra 5-7 par til 20-25 par.

1997-2007 har antallet af ynglepar ligget mellem 12-14 par og 26-28 par.

Højeste antal: 28 par 2000 og 2004. **Laveste antal:** 5 par 1980. **2007:** 15 par.

Status: Gråand har været fast ynglefugl siden 1970'erne med maximum i 2000 og 2004 på 28 par, og der er ikke tegn på negative ændringer i bestanden de seneste 10 år.

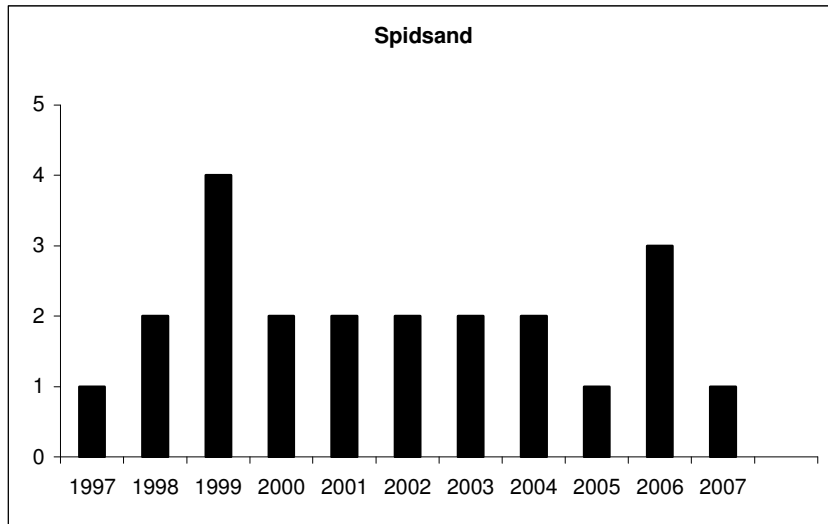

Spidsand *Anas acuta*

1982-1996 har tidligere haft en stabil bestand på 15-20 par, men et fald i 1990'erne til en sæson uden ynglende Spidsand i 1996.

1997-2007 har antallet af ynglepar ligget lavt på 1-4 par. En større flok blev observeret 14. marts 2003 med 280 individer.

Højeste antal: 18 par 1976. **Laveste antal:** 0-1 par 1996. **2007:** 1 par.

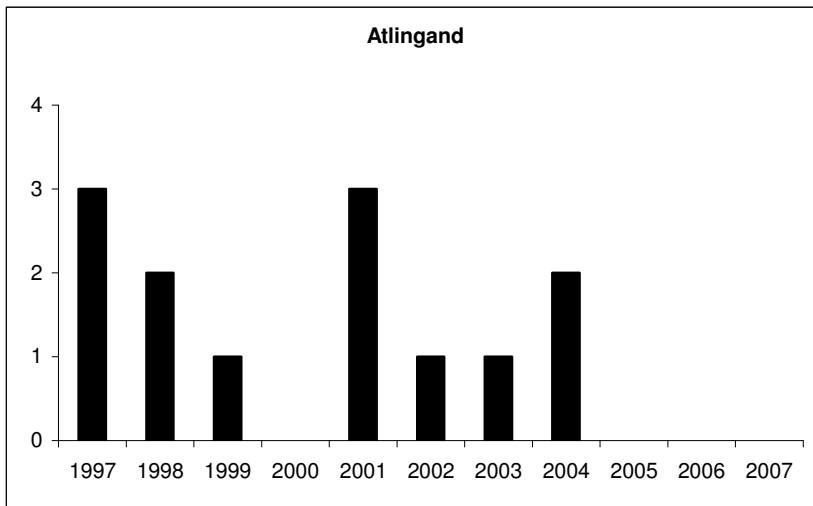
Status: Spidsand har de seneste 10 år haft væsentlig lavere yngletal end tidligere og en nedadgående tendens de seneste år til 1-2 par.

Atlingand *Anas querquedula*

1982-1996 har der været en stabil lille bestand på 1-3 par.

1997-2007 har bestanden fortsat ligget mellem 1-3 par, men med usikker yngleforekomst de seneste 3 sæsoner.

Højeste antal: 3 par 1986, 1988, 1997 og 2001. **Laveste antal:** 0-1 par 1979-1981, 2005-2007.

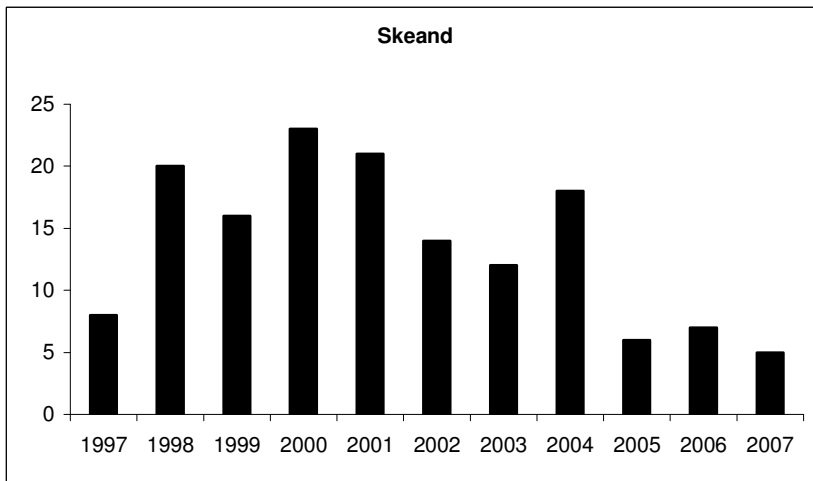
Status: Atlingand har lige siden 1970'erne ligget lavt med 1-3 par, men siden 2002 er tendensen en tilbagegang til år med 0 ynglefugle.

Skeand *Anas clypeata*

1982-1996 har Skeand haft en kulmination i midten af 1980'erne på 35-37 par med efterfølgende nedgang til 6-7 par.

1997-2007 har arten igen haft en stigning hen mod årtusindskiftet med 20-23 par og derefter en nedgang til 5-7 par.

Højeste antal: 37 par 1988. **Laveste antal:** 5 par 2007.

Status: Skeand har siden 1970'erne haft markante op- og nedgange, og de seneste sæsoners nedgang kan således ikke tages som udtryk for en generel tendens i artens forekomst.

Pibeand

1982-1996 er arten ikke dokumenteret ynglende.

1997-2007 har Pibeand muligvis ynglet i 1998.

Status: Pibeand er ikke sikkert fundet ynglende, selv om der flere sæsoner har været tegn på stedfaste par.

Troldand *Aythya fuligula*

1982-1996 har arten været mulig ynglende nogle sæsoner med 1-2 par.

1997-2007 har arten været fast ynglende fra 1999 til 2005 med 1-2 par.

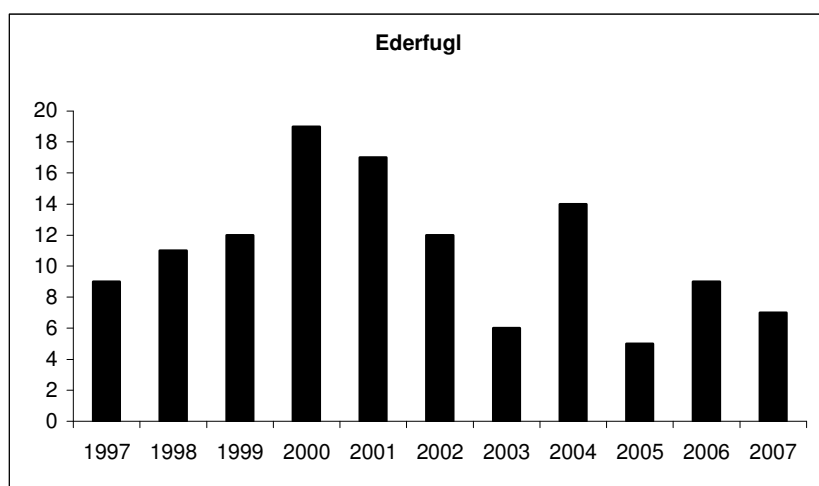
Status: Troldand har inden 1999 ikke haft dokumenteret ynglen, men siden da og til og med 2005 årligt og er så ingen forsvundet. Arten må betegnes som sparsom og tilfældig ynglefugl.

Ederfugl *Somateria mollissima*

1982-1996 havde Ederfuglen en kulmination midt i 1980'erne på 35-40 par, senere ca. 10 par.

1997-2007 har maximum været 14-17 par, men de seneste år 5-7 par.

Højeste antal: 40 par 1986. **Laveste antal:** 5 par 1996. **2007:** 7 par.

Status: Ederfugl har ligesom Skeand haft svingninger i perioder med pæne maximum inden for de sidste 10 år, så den seneste nedgang er måske heller ikke her et udtryk for en generel tilbagegang.

Toppet Skallesluger *Mergus serrator*

1982-1996 har i flere sæsoner ligget på 10-12 par vurderet ud fra ungekuld.

1997-2007 har antallet ligget lavere på 4-6 par.

Højeste antal: 18 par 1973 og 1976. **Laveste antal:** 4 par 1988, 2003 og 2004. **2007:** 5 par.

Status: Toppet Skallesluger har det seneste 10-år ligget ret stabilt og viser ikke tegn på generel tilbagegang.

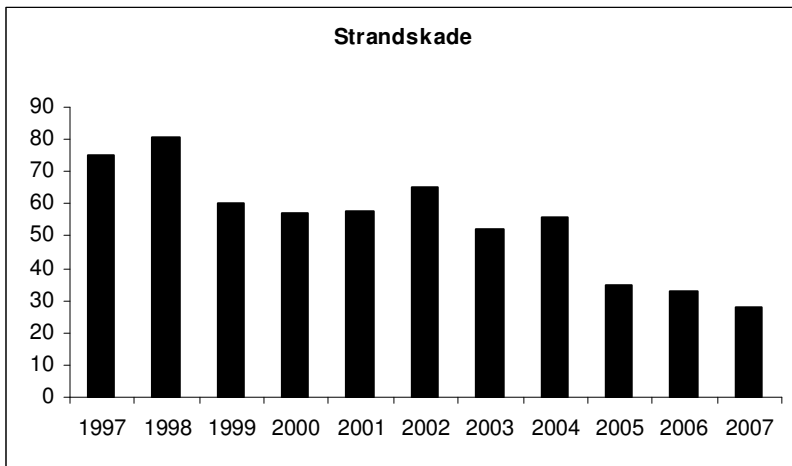
B. VADEFUGLEGRUPPEN:

Strandskade *Haematopus ostralegus*

1982-1996 lå antallet med et maximum på 100-120 par, senere med 50-80 par.

1997-2007 har antallet de fleste år ligget på 50-60 par, men senest kun 28-35 par.

Højeste antal: 200 par 1981. **Laveste antal:** 28 par **2007.**

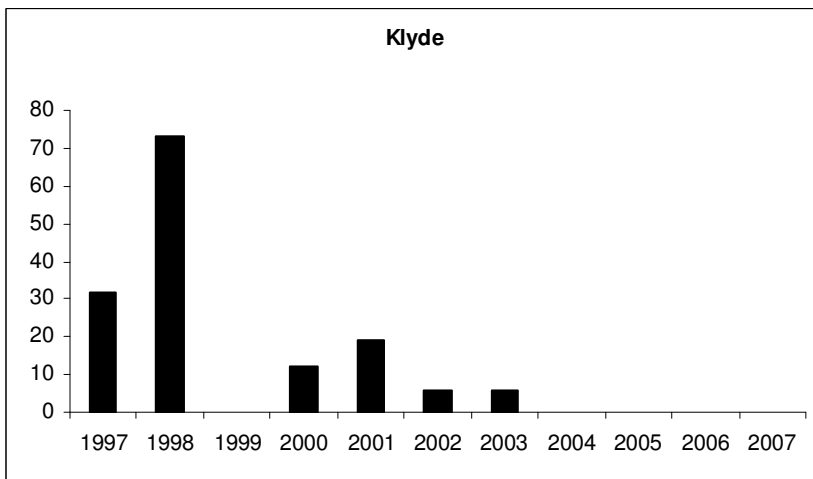
Status: Strandskade er fra 150-200 par omkring 1980 og en længere periode på 50-80 par nu i fortsat nedgang.

Klyde *Recurvirostra avosetta*

1982-1996 ynglede Klyde ofte med betydelige udsving med 10-25 par.

1997-2007 havde arten et markant år i 1998 med 73 par, for derefter at gå dramatisk tilbage året efter og siden fra 12-19 par til 0 de seneste sæsoner.

Højeste antal: 73 par 1998. **Laveste antal:** 0 par 1993 og 2004-2007.

Status: Klyde har med svingninger været fast ynglefugl siden 1970'erne indtil 2004, hvorefter den ikke er konstateret ynglende.

Stor Præstekrave *Charadrius hiaticula*

1982-1996 blev der kun gjort ynglefund et par sæsoner.

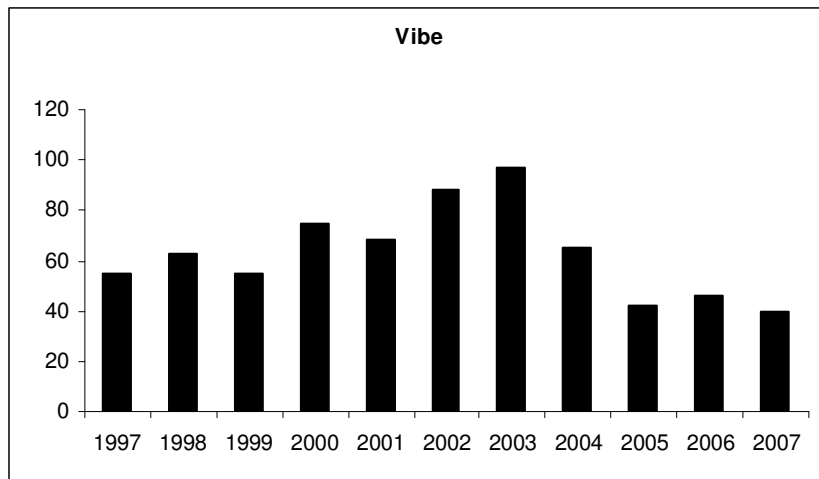
1997-2007 har arten ynglet i 8 sæsoner med 1-2 par.

Vibe *Vanellus vanellus*

1982-1996 har antallet af ynglefugle ligget stabilt mellem 25 og 50 par.

1997-2007 har der været en stigning ind i 2000-tallet med op til 97 par, og senest 40-46 par.

Højeste antal: 97 par 2003. **Laveste antal:** 20 par 1994 og 1986. **2007:** 40 par.

Status: Vibe har siden midten af 1990'erne haft en stigning i yngletal indtil 2003, og derefter tilbagegang de seneste 3 sæsoner.

Almindelig Ryle *Calidris alpina*

1982-1996 har der været uregelmæssige ynglefremkomster med 1-2 par.

1997-2007 har arten ynglet i 4 sæsoner med et enkelt par.

Brushane *Philomachus pugnax*

1982-1996 har arten efter 1970'ernes 6-10 par haft en jævnt dalende ynglefremkomst til 1-4 par.

1997-2007 er nedgangen fortsat med 1-2 par og 0 de seneste sæsoner.

Højeste antal: 7 par 1981. **Laveste antal:** 0 par siden 2004-2007.

Status: Brushane var tidligere en årlig attraktion for mange lokale beboere i spilleperioden. Sidste større flok på engene var 2002 med 55 individer. Der er ikke observation af spillende brushøns siden 2005, og meget få på gennemtræk, og som ynglefugl må den aktuelt betragtes som forsvundet.

Dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago*

1982-1996 er der en jævn tilbagegang fra 3-5 par til 0 par.

1997-2007 er der kun i 2001 registreret et enkelt par.

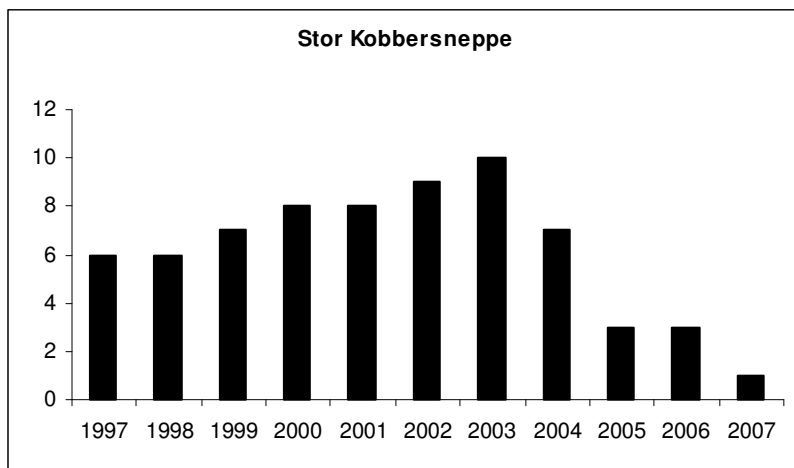
Stor Kobbersnepe. Foto: John Larsen.

Stor Kobbersnepe *Limosa limosa*

1982-1996 er antallet af ynglepar dalet fra 12-14 par til 5-7 par.

1997-2007 havde arten sæsoner med 8-10 par, men er senest nede på 1-3 par.

Højeste antal: 16 par 1973. **Laveste antal:** 1-2 par **2007.**

Status: Stor Kobbersnepe har haft et kærneområde i Østdanmark på Nyord med en stabil bestand, der efter en nedgang i 1990'erne igen steg til 10 par i 2003, men derefter er der sket en kraftig tilbagegang til 1-2 ynglepar i 2007.

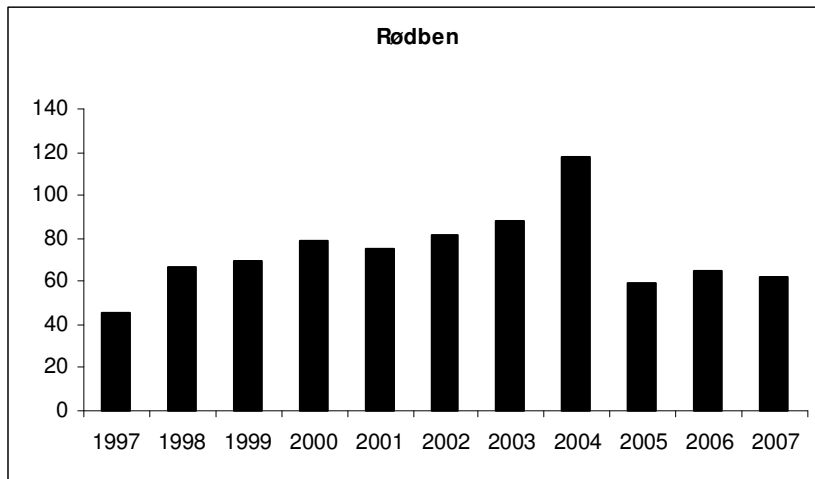
Stor Regnspove *Numenius aquata*

1982-1996 var der i 1991-1992 tegn på territoriehævdende fugle, men uden tegn på ynglen. 1997-2007 har arten ynglet med sikkerhed i 2 sæsoner.

Rødben *Tringa totanus*

1982-1996 har antallet af ynglepar ligget svingende, men stabilt mellem 14 og 55 par. 1997-2007 har arten haft stigende yngletal med maximum på 118 og senest på 60-65 par.

Højeste antal: 118 par 2004. **Laveste antal:** 14 par 1980. **2007:** 62 par.

Status: Rødben har siden 1970'erne i lange perioder haft yngletal på 30-50 par med en betydelig stigning fra 1998-2004, og yngletallet er i den sidste 10-årsperiode højere, end det tidligere har været. Der er dog tale om en halvering af yngletallet fra 2004 til 2007.

Almindelig Ryle. Foto: John Larsen.

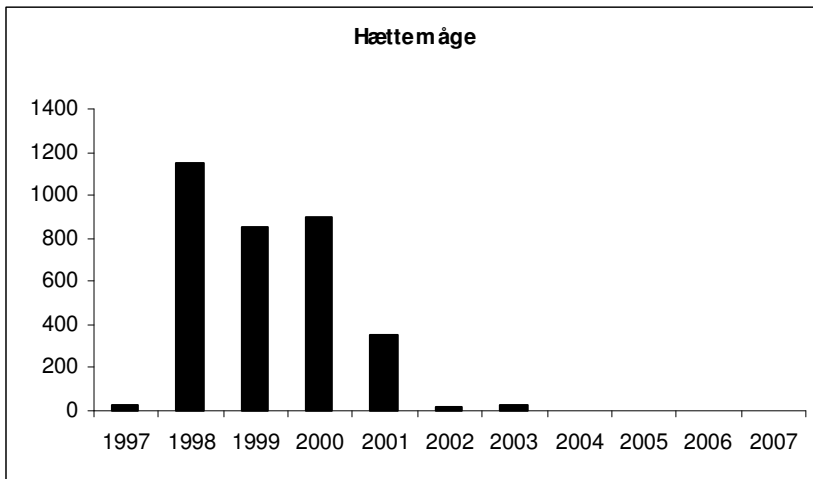
C. MÅGE-TERNEGRUPPEN:

Hættemåge *Larus ridibundus*

1982-1996 fra en tidligere stor koloni på 550-600 par i 1960'erne dalede antallet fra begyndelsen af 1980'erne på omkring 350 par til 0 par i 1991.

1997-2007 havde en massiv indvandring i 1998-2000 med 900-1200 par, der i 2001 gik ned til ca. 350 par, og derefter reduceredes til ganske få eller ingen par de seneste sæsoner.

Højeste antal: 1000-1200 par i 1998. **Laveste antal:** 0 par 1991, 1993-1995 og 2004-2007.

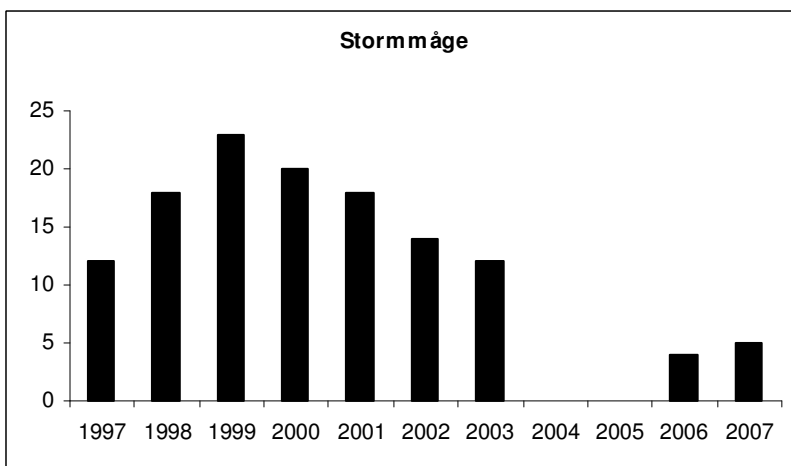
Status: Hættemåge havde en lang periode fra 1970'erne med 100-500 par, men derefter forsvandt arten helt 1991, for igen at etablere sig med meget høje antal 1998-2000 og igen forsvinde de seneste sæsoner.

Stormmåge *Larus canus*

1982-1996 er arten gået tilbage fra ca. 250 par til 0 i 1993, og derefter kun enkelt ynglefugle.

1997-2007 har antal ynglepar ligget på 12-23 par, de seneste år dog kun 0-5 par.

Højeste antal: 450 par 1976. **Laveste antal:** 0 par 1993, 2004-2005. **2007:** 5 par.

Status: Stormmåge er fra et antal på 300-400 par i 1970'erne gradvist gået tilbage til 0 par i 1993, og siden har antallet ligget på 12-23 par de fleste år, men lavere siden 2004.

Sølvmåge *Larus argentatus*

1982-1996 gik bestanden ned fra 1100-1200 par til 0 i 1993, og derefter 5-7 par.

1997-2007 har antallet ligget på 4-7 par, de seneste sæsoner dog 0 par.

Højeste antal: 1300 par 1979. **Laveste antal:** 0 par 1993, 2000, 2001 og 2004-2007.

Status: Sølvmåge har indtil starten af 1990'erne præget ynglebilledet på engene, hvorefter hele bestanden forsvandt i 1993, og derefter kun få eller ingen par.

Svarthag *Larus marinus*

1982-1996 var der tegn på ynglen i begyndelsen af 1990'erne, men ingen sikre fund.

1997-2007 har der været lignende usikre par i to sæsoner.

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Ingen yngleforekomster siden 1972.

Fjordterne *Sterna hirundo*

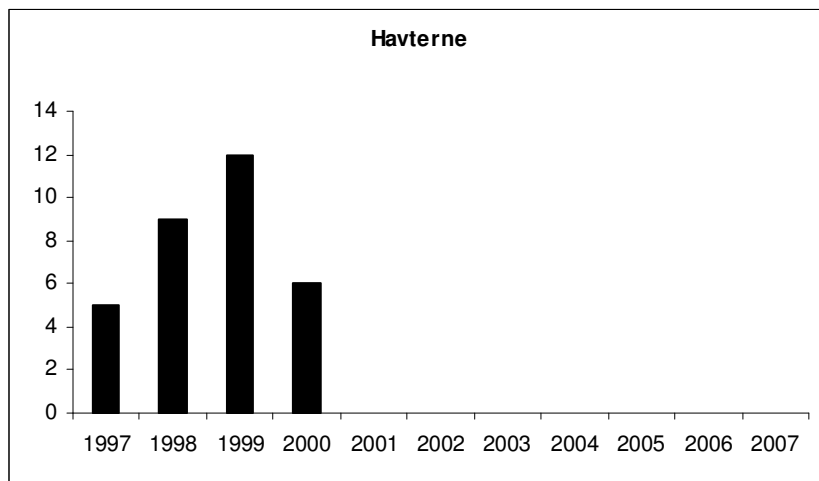
Ingen yngleforekomster siden 1972.

Havterne *Sterna paradisea*

1982-1996 har denne art haft sæsoner med 10-15 par, i 1990'erne dog kun 0-6 par.

1997-2007 lå yngletallet indtil årtusindskiftet på 5-12 par, men siden da har ingen par gennemført ynglen.

Højeste antal: 70 par 1973. **Laveste antal:** 0 par 1993, 2001-2007.

Status: Havterne har fra høje yngletal i 1970'erne svinget mellem 2-3 par og 10-12 par, men uden ynglesucces siden 2001.

D. ANDRE YNGLEFUGLE:

Rørhøg *Circus aeruginosus*

1982-1996 ynglede med et par i 1988-91.
1997-2007 har arten ikke ynglet på Nyord.

Rørhøg. Foto: John Larsen.

Grønbenet Rørhøne *Gallinula chloropus*

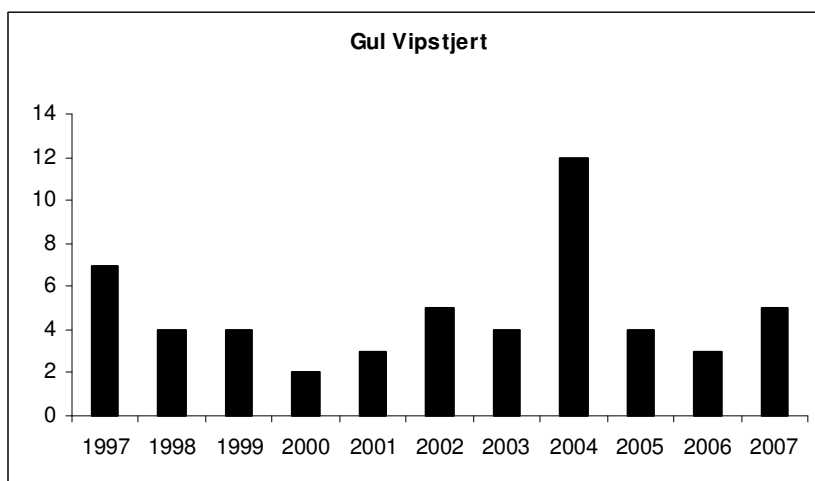
1982-1996 har de fleste sæsoner ynglet med et enkelt par.
1997-2007 har haft et stigende yngletal på maximum 5-7 par, dog senest 1-2 par.

Blishøne *Fulica atra*

1982-1996 har bestanden nogle år ligget på 15-20 par, de fleste år dog 5-10 par.
1997-2007 har alle årene ligget konstant mellem 10-20 par.

Gul Vipstjert *Motacilla flava*

1982-1996 har været fast ynglefugl alle årene med 2-10 par.
1997-2007 har fortsat været fast ynglefugl 2-12 par.

Øvrige ynglefugle er ikke optalt systematisk på engene, f.eks. Sanglærke, Engpiber, Hvid Vipstjert, Rørsanger og Rørspurv.

Ynglefugle på Nyord enge 1997-2007

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Knopsvane	3	3	2	3	4	2	3	2	2	4	2
Grågås	7	8	11	15	9	8	8	4	6	11	8
Canadagås											
Bramgås	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Gravand	4	6	4	2	4	4	4	3	5	5	4
Knarand	0	0	0	1	2	1	1	3	5	5	4
Krikand	0-(2)	0?	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gråand	12	23	26	28	25	16	14	28	12	16	15
Spidsand	1	2	4	2	2	2	2	2	1	3	1
Atlingand	3	2	1	1-(2)	3	1	1	2	0-(1)	0	0-(1)
Skeand	8	20	16	23	21	14	12	18	6	7	5
Pibeand	0	1-2?	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Troldand	0	0	2	1	1	1	2	1	1	0	0
Ederfugl	9	11	12	19	17	12	6	14	5	9	7
Strandskade	75	81	60	57	58	65	52	56	35	33	28
Klyde	32	73	5?	12	19	6	6	0	0	0	0
Stor Præstekrave	0	2	1	2	2	2	2	2	2	0-1?	0-1?
Vibe	55	63	55	75	68	88	97	65	42	46	40
Alm. Ryle	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0
Brushaner max.	13	19	8	15	16	24	11	17	10	3	5
Brushøne	2	2	1?	1	1	1?	1	0-1?	0	0	0
Dobbeltbekkasin	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Stor	6	6	7	8	8	9	10	7	3	3	1-2?
Kobbersneppe											
Stor Regnspove	0	0	0	0-1?	1	0	0	0	0	0	1
Rødben	45	67	70	79	75	82	88	118	59	65	62
Hættemåge	25	1150	850	900	350	14	24	0-6	0	0-6	0-3
Stormmåge	12	18	23	20	18	14	12	0-6	0	4	5
Sølvmåge	5	4	7	0	0-3	5	7	0	0	0	0-3
Svartbag	0	0-1	0	0-1	0	0	0	0	0	0	0
Havterne	5	9	12	6	0-8	0-4	0	0	0-3	0-3	0-2
Grønbl. Rørhøne	1	2	3	3	4	7	5	4	3	1	2
Blishøne	8	11	10	10	12	16	20	14	16	19	14
Gul Vipstjert	7	4	4	2	3	5	4	12	4	3	5

E. STATUS FOR YNGLEFUGLENE 1997-2007:

Status for andefuglegruppen:

Lavt antal og tegn på tilbagegang: Spidsand, Atlingand.

Lavt antal og tilfældigt ynglende: Canadagås, Bramgås, Krikand, Pibeand, Troldand.

Lavt antal, men regelmæssig bestand: Knopsvane, Gravand, Knarand, Toppet Skallesluger.

Højere antal, regelmæssig bestand, men med periodeudsving: Grågås, Gråand, Skeand, Ederfugl.

Status for vadefuglegruppen:

Forsvundet som ynglefugl: Klyde, Brushane, Dobbeltbekkasin.

Lavt antal og tegn på tilbagegang: Stor Kobbersneppe.

Lavt antal og tilfældig ynglende: Stor Præstekrave, Almindelig Ryle, Stor Regnspove.

Højere antal, men tilbagegang: Strandskade.

Høje antal og stigning siden 1970'erne: Vibe, Rødben.

Status for måge-ternegruppen:

Forsvundet som ynglefugl: Splitterne, Fjordterne, Havterne.

Lavt antal og tilbagegang: Hættemåge, Stormmåge, Sølvmåge.

Tilfældig, usikker ynglefugl: Svartbag.

Status for andre ynglefugle:

Forsvundet som ynglefugl: Rørhøg.

Lavt antal, men regelmæssigt ynglende: Grønbenet Rørhøne, Gul Vipstjert.

Højere antal, stabilt ynglende: Blishøne.

Samlet status:

Stabile bestande:

Høje yngletal: Vibe, Rødben, Blishøne.

Svingende yngletal: Grågås, Gråand, Skeand, Ederfugl.

Lave yngletal: Knopsvane, Gravand, Knarand, Toppet Skallesluger, Grønbenet Rørhøne, Gul Vipstjert.

Uregelmæssigt, tilfældigt ynglende: Canadagås, Bramgås, Krikand, Pibeand, Troldand, Stor Præstekrave, Almindelig Ryle, Stor Regnspove, Svartbag.

Bestande i tilbagegang:

Forsat høje yngletal: Strandskade.

Lave yngletal: Spidsand, Atlingand, Stor Kobbersneppe, Hættemåge, Stormmåge, Sølvmåge.

Forsvundet som ynglefugl: Klyde, Brushane, Dobbeltbekkasin, Splitterne, Fjordterne, Havterne, Rørhøg.

F. FUGLEARTER UDEN FOR YNGLESÆSONEN:

I perioden 1997-2007 kan det generelt konstateres, at Nyord enge i efterårs- og vintersæsonen tiltrækker store mængder af gennemtrækkende og rastende fuglearter med høje tal på 10-20.000 fugle hos enkelte arter, bl.a. Bramgås, Pibeand, Krikand og Hjejle. Reservatordningen viste bl.a., at antallet af rastende Pibeænder forøgedes fra ca. 500 i 1987-88 til over 20.000 i 1993.

Antagelig på grund af de milde vintre ses færre Sangsvane og Canadagås end tidligere.

Udviklingen med flere og flere observationer af Havørn og Vandrefalk i store dele af året er fortsat, og for Havørn op til 7 individer på én gang, og for Vandrefalk 3-5, unge såvel som gamle. Havørn yngler nu på Tærø, og Vandrefalk har vist tegn på tilknytning til Dr. Alexandrines Bro mellem Møn og Sjælland, og i 2007 med territorieflugt. Redekasse er nu sat op på broen.

Nyord enge er fortsat vinteropholdssted for rovfuglearter som Musvåge, Fjeldvåge, Blå Kærhøg, Dværgfalk og Tårnfalk.

Der ses et stigende antal observationer af Trane, overtrækkende og rastende.

Mosehornugle har fourageret med op til 5 individer på samme tid, og der har været observationer af arten enkelte sæsoner i maj og juni.

Endelig er der som noget nyt flere sæsoner med observationer af Sølv- og Silkehejre.

Som ny gæst i en længere periode i 2000 kunne man opleve Skestork op til 5 individer fra 20.5. til 9.7.

Særlige fugleobservationer.

1997: 7/4 Kortnæbbet Gås 10, 6/5 Hedehøg 1, hun, 14/5 Dværgfalk 1, 15/5 Hvidvinget Terne 14, 10/8-primo september Sort Stork 1.

1998: 4/3 Dværggås 4, 21-22/3 Dværggås 5, 10-18/5 Vandrefalk 1, han, 23/5 Indisk Gås 3, 30/5 Odinsbane 1, 2/6 Hvid Stork 1, Sortterne 3, Odinsbane 2, 20/7 Silkehejre 1, 1/9 Hvid Stork 1, 17/9 Aftenfalk 1, hun, 30/9 Rødstrubet Piber 1.

1999: 23/5 Aftenfalk 1, hun.

2000: 21/3 Bjergpiber 1, 20/5-9/7 Skestork 2-5, 23/5 Krumnæbbet Ryle 1, Rødstrubet Piber 1, 11/4 Dværggås 2, 13/4 Kortnæbbet Gås 1, 16/5 Hedehøg 1, han, 18-20/5 Aftenfalk 1, han 2K, 28/5-3/6 Odinsbane 3, 19/7 Sortterne 1, 9/12 sen observation af Brushane 3, 16/12 Skægmejse 5.

2001: 1/1 Skægmejse 2, 3/1 måske overvintrende Bushane 2, 11/3 Sortstrubet Bynkefugl 1, han, 7/5 Vandrefalk 1, han, 24/5 Stylteløber 1, Lærkefalk 1, 17/11 Dværggås 1.

2002: 10/2 Tundrasædgås 1, 4-5/6 Silkehejre 1, 7/7 Vandrefalk 1, hun, 28/9 Vandrefalk 1 hun + 2 juv. 5/10 Rødstrubet Piber 1.

2003: 22/3 Dværggås 8, 22/4 Lille Kobbersneppe 70, 7-24/5 Mosehornugle 1, 25/5 Sølvhejre 1, Silkehejre 1, 29/5 Odinsbane 2, 4/5-15/6 Vandrefalk 1, 18/6 Hvid Stork 1, 8/10 Stor Tornskade 1, 29/10-8/11 Jagtfalk 1, 1K, 9/11 Sortstrubet Lom 1.

2004: 16/4 Pungmejse 1, 2/5 Rødhovedet And 1, hun, 23-30/5 Odinsbane 2-5, 31/5-13/6 Pomeransfugl 1, 1/6 Kortnæbbet Gås 1, 5/6 Storpiber 2, 22/7 Dværgmåge 15, 15/10 Ravn 1.

2005: 26/4 Markpiber 1, 1/5 Indisk Gås 1, 15/5 Lille Fluesnapper 1, 22/5 Toplærke 1, 15/210 Kongeørn 1 juv, 19/10 Nøddekrige 1, 30/10 Snegås 1, 20/11-25/12 Jagtfalk 1 (1K), 1/12 Hvidsiken 1, 9/12 Vandrefalk 4.

2006: 3/1 og 10/1 Isfugl 1, 26/1-1/3 Amerikansk Krikand 1, 24/2 Hvidsiken 1, 23/4 Stor Tornskade 1, 1/5-8/5 Silkehejre 1, 4/5 Hvidvinget Terne 2, Sortterne 3, 1, 14/5 Sort Glente 1, 19/9 Duehøg 1, han.

2007: 14/4 Rørdrum 1, flyvende, 4/5-6/5 Sølvhejre 2, 6/5 Steppehøg Aftenfalk 1, han, 3/6-5/6 Odinsbane 1, 25/6 Engsnarre 1, 13/7-21/7 Plettet Rødvagtel 4-7 19/7 Sort Stork 1, 1/9 Ravn 1, 10/10 Storpiber 1, 11/10 Dværggås 7.

F. PÅVIRKNING AF FUGLENE I YNGLESÆSONEN:

Vejrforhold.

Der er en generel forskel i vejrforholdene på Nyord enge i første og sidste del af 10-årsperioden. 1997-2001 var mere "normale" forårssæsoner med januar, februar og marts præget af skiftende gråvejr og plustemperaturer afløst af kortere perioder med nattefrost og sne. Derefter vestlige og sydlige vinde med stigende temperaturer i slutningen af april, længere solperioder og dage med byger i maj-juni.

2002-2007 har efter ret milde perioder i januar-februar været afløst af lange perioder med tørre, kraftige, kolde vinde fra nord og øst hen gennem marts, april og maj. Det generelle indtryk har været langt færre fugle på engene i etableringsperioden, ofte er større flokke forblevet på Ægholm og Sækkesand. Koncentrationen af ynglefugle i inderfoldene på områderne ned mod "højlandet" har heller ikke i disse år været så markant.

1997 var der højvande og oversvømmede engpartier 17. april og perioden efter.

2000 var der tidlig udtørring af vandhuller i maj-juni, men vådt igen i juli.

2002 var der meget vandfyldte enge fra maj til juli.

2003 var der en kraftig oversvømmelse i begyndelsen af april med omrokeringer hos Grågås, Gråand og Strandskade til nye redesteder, og en meget stor tilgang af Vibe og Rødben efter vandsænkning.

2004 var der en markant indvandring af Gul Vipstjert på Nyord og andre lokaliteter på Møn. Det var sidste sæson for observation af unger hos Stor Kobbersnepe.

2005 var præget af flere omgange med tilgang og forsvinden af ynglepar, og det var sidste observation af dansende Brushaner på engene.

Prædatorer.

Ræv er observeret gennem hele perioden, og antallet af observationer af Ræv på engene er noteret og sammenholdt med antallet af besøg i ynglesæsonen.

Tallene viser en forholdsvis jævn stigning i observationer med kulmination i 2005, hvor der blev set Ræv ved næsten en fjerdedel af besøgene, ofte 2 på samme tid, og derefter en svag tilbagegang, men stadig langt højere end i starten af 10-året. De procentvise antal observationer af Ræv i forhold til besøg i ynglesæsonen er:

1997: 9,3% 1998: 4,4% 1999: 4,6% 2000: 7,3% 2001: 9,0% 2002: 6,7% 2003: 13,9%
2004: 20,3% 2005: 23,7% 2006: 17,3% 2007: 17,2%

Kragefugle har ligeledes været stigende i antal gennem hele perioden med dominans af Gråkrage på 10-15 fugle på engene ved mange af besøgene, men en kraftig stigning sker i 2005, hvor der er blandede flokke af Gråkrage, Råge og Allike, der gennemløber engene. I 2006 observeres jævnlige flokke på omkring 120 kragefugle (65-70 Råge, 25-30 Gråkrage, 15-20 Allike). I 2007 er Gråkrage igen dominerende med 15-30 fugle ad gangen, men også kortere perioder med blandede kragefugleflokke på 60-90 individer.

Flere gange er observeret en teknik hos Gråkrage, hvor 2-4 fugle jager sammen og holder f.eks. et Vibepar beskæftiget, mens andre tømmer reden.

Mågefugle. Blandt mågefuglene er det mest Svartbag og i mindre grad Sølvmåge, der er observeret som prædatorer, og ikke nær i samme omfang som kragefugle og Ræv.

Rovfugle. Er også en mindre væsentlig faktor som prædator. Tidligere var Rørhøg en jævnlig afsøger af engene i yngletiden, men den er i de senere år blevet afløst af Vandrefalk, der for det meste præderer på de voksne fugle.

I en artikel i Dansk Ornitologisk Tidsskrift 2008, 102. årgang, nr. 2 (Karsten Laursen m.fl.: Dømt på mistanke? Et prædations-projekt på Tipperne) er det meget tankevækkende at læse, at prædationen på vadefuglearter som Vibe, Almindelig Ryle, Brushane, Stor Kobbersneppe og Rødben i nogle sæsoner kan ligge så højt som 90%, dvs. "at hovedparten af hele årets produktion af yngel er ædt, før æggene er klækket", som det siges i artiklen.

Det kan også være den direkte forklaring på, at der er set meget få og meget lave ungekuld efter 2003.

Færdsel.

Menneskelig færdsel på engene er en ret ringe faktor, selv om der i en del sæsoner efter år 2000 har været spadserende enkeltpersoner eller grupper på markstierne ind i området i yngletiden. På forespørgsel har nogle udtalt, at de lokale beboere sagde det var OK, hvis man blev på stierne. Det jager dog hver gang fugle på vingerne, men med under 10 episoder gennemsnitligt på en ynglesæson, spiller det antagelig ikke den store rolle.

Græsning.

På et plejemøde 26.10.1997 med deltagelse af Storstrøms amt og dets optæller, Fugleværnsfonden og dens optællere, forpagteren af kvæg, og repræsentanter for Ornis Consult blev det besluttet at bibeholde udsætning i inder-, mellem-, og yderfold hhv. ca.1.juni, ca.1. juli og ca.1. september, samt høstet i yderfoldene ca. 15. juli. Det blev konkluderet, at denne praksis nøje burde følges (dog ikke af hvem), inden andet skulle sættes i gang, og det har vist sig, at der de senere sæsoner er udsat kvæg i op til 2 uger inden 1. juni, og at foldene er udvidet til også at omfatte kystzonen med tagrørsvækst. Begrundelserne skulle være, at det vil bidrage til lettere adgang for ynglefugle med ungekuld til kyst- og vandområdet omkring øen.

Til forskel fra sæsonerne op gennem 1990'erne er der tilsyneladende ikke noget fast system i udsætningerne af kvæget længere, og de græssende køer breder sig hurtigt ud over alle engarealerne.

I 1980'erne og 90'erne var græsningstrykket i foldene mellem 0,9 pr.ha. og 1,7 pr.ha., noget lavere hvis man betragter hele engarealet (græsset/ugræsset) under ét. Det har muligvis ikke ændret sig afgørende hen over årtusindskiftet.

Jeg har svært ved at bedømme virkningen for ynglefuglene, men kan kun observere generelle indtryk:

Det virker som om afgræsningen ikke giver nogen nævneværdig variation på arealerne, dvs. arealer med tættere græsning som tilgodeser visse arter. Og arealer med sparsom græsning som tilgodeser andre arter.

Endvidere kan der være en faktor, der spiller en rolle i ynglesæsonen, nemlig graden af **uforudsigelighed i udsætningstidspunkt, græsningsområder og foldstørrelser.** Da fuglearterne

både er tilpasningsdygtige, men også konservative og erfaringsafhængige, har de faste populationer i de tidligere kærneområder ikke den nødvendige tid over flere sæsoner til at finde de yngleområder, der er trykkest og bedst beskyttede. Sammen med de andre påvirkninger, kan det efter min vurdering påvirke en del af ynglefuglene.

Jeg bygger min antagelse på, at der i perioder med stabile og stigende yngletal – både i 1970-1980'erne og senere – også har været meget stabile mønstre angående udsætning, foldskifte, græsningstryk og høslet.

Høslet.

Der er ikke meddelt ændringer i den tidligere praksis for høslet på engene i yderfoldene, og der er mig bekendt ikke lavet præcise undersøgelser af yngleforholdene på de afgræssede og de høstede arealer.

G. SAMLET VURDERING AF FORHOLDENE PÅ NYORD ENGE 1997-2007:

Det vil altid være forbundet med stor usikkerhed at skulle påvise årsager til op- eller nedgange i ynglefuglebestandene på strandenge, da det er mange og komplicerede faktorer, der påvirker tilgangen af potentielle ynglefugle og deres succes.

Hvis man ser på materialet, som her foreligger, er der faktuelle registreringer, der viser udsving i ynglefuglenes antal, selv om ingen optællingsmetode vil være fuldt dækkende. Registreringerne i den 10-årige periode viser, at der optræder stigende og faldende yngletal hos flere arter, og at disse registreringer generelt er samstemmende for både undertegnede, Fugleværnfondens optællere og øvrige fuglekyndige besøgende.

Generelt – og især for enkelte arter – viser udviklingen fra 1996 en stigning i ynglefugletallene hen over årtusindskiftet til 2003-2004. For nogle arter er der markant høje ynglebestande, f.eks. hos Gråand, Klyde, Vibe, Rødben og Hættemåge, og i nogen grad også hos Grågås, Skeand, Ederfugl, Strandskade og Stor Kobbersneppe.

Derefter sker der en generel nedgang, og for nogle arter omkring en halvering og for andre ned til kun enkelte eller ingen ynglepar, f.eks. Klyde, Brushøne og Stor Kobbersneppe.

Den negative udvikling de seneste sæsoner kan skyldes almindelige bestandssvingninger hos den enkelte art eller sammenhænge med udviklingen hos arten i hele den østdanske eller nordeuropæiske bestand.

Men hvis der ud over generelle bestandssvingninger og sammenhænge med øvrige nordeuropæiske bestande kan nævnes nogle lokale faktorer, der kan have haft særlig indvirkning på Nyords ynglefugle, kunne det efter min personlige vurdering findes i en kombination af vejrforhold, plejepraksis og prædation:

Hvis vi ser på hele perioden 1997-2007, er der for en hel del arter **nedgange i yngletal 2004-2007.**

Hvis vi ser på vejrforholdene i perioden, har der i samme periode været ynglesæsoner med **tørre, kolde, kraftige vinde fra nordøst i marts, april, maj**, der kan have indflydelse på mængden af fødeemner til især vadefuglenes unger.

Hvis vi ser på prædation, er der **et stigende antal observationer af Ræv fra 2003-2007 og en markant stigning i antallet af kragefugle fra 2005-2007.**

Hvis vi ser på kvægudsætning og græsning, er der ligeledes foregået **ændringer i udsætningstidpunkter og foldafgræsninger fra 2004-2007.**

Alle disse faktorer kunne tilsammen give en mulig forklaring på de seneste tilbagegange, men de dybereliggende sammenhænge vil som altid være vanskelige at gennemskue.

Spørgsmålet er selvfølgelig, om de seneste sæsoners negative tendens fortsætter, og om de meget markante Nyordarter som Spidsand, Atlingand, Klyde, Brushøne og Stor Kobbersnepe helt forsvinder eller kun yngler enkelte sæsoner. Og om plejeforanstaltninger eller andre indgreb kan ændre udviklingen.

Det bliver opgaven for de naturforvaltende myndigheder, organisationer og øvrige involverede i den næste årrække.

6. juli 2008

Niels Peter Andreasen
Ulvshalevej 333 A
4780 Stege

Tlf. 55 81 85 18
E-mail: npa.ulvshale@mail.tele.dk

Fjeldvåge, Nyord enge. Akvarel: Niels Peter Andreasen.